

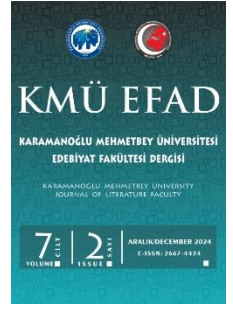

Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi (KMÜ EFAD)

Karamanoğlu Mehmetbey University Journal of Literature Faculty

E-ISSN: 2667 – 4424

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/efad>

Tür (Type): Araştırma Makalesi **Gönderim Tarihi (Submission Date):** 11/11/2024
Kabul Tarihi (Acceptance Date): 10/12/2024 **Yayımlanma Tarihi (Publication Date):** 30/12/2024

Atıf Künyesi (Citation): Dündar, F. (2024). Mustafa Kutlu'nun *Dürbünlü Çiçek* Hikâyesine Ekoeleştirel Bir Bakış. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 7 (2), 175-184.

DOI: <https://doi.org/10.47948/efad.1583327>

Telif Hakkı & Lisans: Yazarlar yayımlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları Creative Commons Atıf Gayri Ticari 4.0 Uluslararası (CC BY-NC-ND 4.0) olarak lisanslıdır.

Dergide yayımlanan makalelerin bilimsel ve hukuki sorumluluğu tamamen yazar(lar)ına aittir.

Copyright & Licence: The authors own the copyright of their published work and their work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC-ND 4.0).

The scientific and legal responsibility of the articles published in the journal belongs entirely to the author(s).

MUSTAFA KUTLU'NUN *DÜRBÜNLÜ ÇİÇEK* HİKÂYESİNE EKOELEŞTİREL BİR BAKIŞ

Faruk DÜNDAR*

Öz

Bu çalışmada, Mustafa Kutlu'nun *Dürbünlü Çiçek* adlı hikâyesi ekoeleştirel bir bakış açısıyla incelenmiştir. Ekoeleştiri, edebiyat ve çevre arasındaki ilişkiyi inceleyen, edebî metinlerde doğanın ve insan-doğa etkileşiminin nasıl temsil edildiğini sorgulayan bir yaklaşımdır. Doküman incelemesi yöntemi kullanılan bu çalışmada, hikâyede doğanın canlı bir karakter ve insan hayatının bir metaforu olarak sunulduğu tespit edilmiştir. Hikâye boyunca detaylı ve canlı doğa tasvirleriyle, insan ve doğa arasındaki derin bağ ve uyum vurgulanmıştır. Yaşlı adamın doğayla iç içe geçmiş yaşamı, geleneksel pratikler ve manevi bağlar üzerinden ele alınmıştır. Su değirmeninin işlevini yitirmesi ve elektrikli değirmenin kullanılmaya başlanması ile birlikte, modernleşmenin doğa ve geleneksel yaşam üzerindeki olumsuz etkileri eleştirel bir şekilde ortaya konmuştur. Bu dönüşümün, insanın doğadan ve geleneklerinden kopuşuna, toplumsal bağların zayıflamasına ve bireylerin manevi dünyalarında oluşan boşluklara yol açtığı gösterilmiştir. Mustafa Kutlu'nun *Dürbünlü Çiçek* hikâyesi, doğanın insan yaşamındaki merkezi rolünü ve modernleşmenin doğayla olan bağları nasıl zayıflattığını anlatmaktadır. Bu çalışma, edebiyatın çevresel farkındalık yaratmadaki gücünü vurgulamakta ve insan-doğa ilişkisine dair yeni bir bakış açısı sunmaktadır. Bu bağlamda, *Dürbünlü Çiçek* hikâyesi, modernleşmenin çevresel ve toplumsal etkilerini sorgulayan edebî bir eser olarak değerlendirilmektedir. Bu çalışma ile birlikte, edebiyatın çevre sorunlarına yönelik duyarlılık oluşturmadaki rolüne katkı sağlamak amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Ekoeleştiri, Modernleşme, Doğa, *Dürbünlü Çiçek*, Mustafa Kutlu.

* Dr. Öğr. Üyesi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Ereğli Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Konya/Türkiye. E-Posta: faruk.dundar@erbakan.edu.tr, Orcid: <https://orcid.org/0000-0003-2524-4776>.

AN ECOCRITICAL PERSPECTIVE ON MUSTAFA KUTLU'S STORY, *DÜRBÜNLÜ ÇİÇEK* [THE FLOWER WITH BINOCULARS]

Abstract

In this study, Mustafa Kutlu's story, *Dürbünlü Çiçek* [The Flower with Binoculars], was analysed from an ecocritical perspective. Ecocriticism is an approach that examines the relationship between literature and the environment and questions how nature and human-nature interaction are portrayed in literary texts. In this study, using the document review method, it was found that nature was portrayed in the story as a living character and a metaphor for human life. The deep connection and harmony between humans and nature were emphasized with detailed and vivid descriptions of nature in the story. The old man's life interwoven with nature was addressed through traditional practises and spiritual ties. With the loss of the function of the watermill and the introduction of the electric mill, the negative effects of modernisation on nature and traditional life were critically examined. It was shown that this transformation led to the separation of people from nature and traditions, the weakening of social ties and gaps in the spiritual worlds of individuals. Mustafa Kutlu's story, *Dürbünlü Çiçek* [The Flower with Binoculars] describes the central role of nature in human life and how modernisation weakens ties with nature. This study emphasises the power of literature in creating environmental awareness and offers a new perspective on the relationship between humans and nature. In this context, the story *Dürbünlü Çiçek* [The Flower with Binoculars] is evaluated as a literary work that questions the environmental and social effects of modernisation. This study aims to contribute to the role of literature in creating awareness of environmental problems.

Keywords: Eco-criticism, Modernization, Nature, *Dürbünlü Çiçek* [The Flower with Binoculars], Mustafa Kutlu.

Giriş

Edebiyat ve çevre arasında kurulan bağlantılara odaklanan ekoeleştiri, son yıllarda önemli bir alan olarak kabul görmektedir. Çevre sorunlarının giderek daha görünür hâle gelmesi, edebiyatın çevresel meseleleri ele alma biçimlerini araştırmayı zorunlu kılmaktadır. Ekoeleştiri (ekokritik) terimi ilk kez William Rueckert tarafından kullanılmış olup, doğanın kültürel ve edebî metinlerde nasıl ele alındığını incelemeye odaklanmaktadır (Rueckert, 1996: 107). Ekoeleştiri, çevrenin edebî eserlerde nasıl tasvir edildiğini, doğanın insan üzerindeki etkilerini ve doğa-insan ilişkilerini sorgulayan bir yaklaşımdır (Glotfelty, 1996: xviii, Garrard, 2004). Bu bağlamda, ekoeleştiri çalışmaları, doğanın yalnızca arka planda yer alan bir unsur olarak değil, eserin merkezinde konumlandırılan bir varlık olarak incelenmesini sağlamaktadır. Böylece, edebiyatın insan-doğa ilişkisine dair ne gibi mesajlar verdiği ve okuyucular üzerinde nasıl bir farkındalık yarattığı anlaşılabilir (Buell, 2005: 30).

Edebiyat, insanın doğayla olan ilişkisini, çevresel sorunları ve ekolojik bilinçlenmeyi yansıtmaya gücüne sahip bir sanat dalıdır. 20. yüzyılın sonlarından itibaren gelişen ekoeleştiri yaklaşımı, edebî eserleri insan-doğa ilişkisi perspektifinden inceleyerek, doğanın metinlerde nasıl temsil edildiğini ve insanın doğaya bakış açısını sorgular (Glotfelty, 1996).

Ekoeleştiri ve edebiyat ilişkisi, doğa ile insan arasındaki etkileşimleri ele alır. Edebiyat, bireyin ve toplumun doğa karşısındaki duruşunu yansıtmakla kalmaz, aynı zamanda doğanın insan üzerindeki etkilerini de göstermektedir. Bu bağlamda ekoeleştirin edebiyat analizlerinde kullanılması, yazarların eserlerinde çevreyi nasıl temsil ettiğini, doğayı nasıl anlamlandırıldığını ve insanın çevresel sorumluluğunu nasıl ele aldığını açığa çıkarır. Ekoeleştiri, insan merkezli yaklaşımların yerine çevre merkezli bir perspektif koyarak doğanın da özne olduğunu ve insanın doğaya karşı sorumlulukları bulunduğunu vurgular (Buell, 2005). Ekoeleştiri, edebiyatın doğa ve çevre üzerine düşünceleri nasıl şekillendirdiğini, bu düşüncelerin toplumsal ve kültürel bağlamda nasıl bir etki yarattığını inceler. Doğanın edebî metinlerdeki temsili, insanın doğayla olan ilişkisini ve bu ilişkinin zaman içindeki dönüşümünü anlamak için önemlidir (Love, 2003).

Samipaşazade Sezai'nin *İki Yüz Elli Kuruşa Bir Asır* adlı hikâyesi Türk edebiyatındaki ilk çevreci anlatılardan biri olarak kabul edilmektedir (Kılıçkaya, 2019). Çevre sorunları, 1950'lerden itibaren Sait Faik'in hikâyeleriyle dikkat çekmeye başlamış ve günümüzde en çok işlenen temalardan biri hâline

gelmiştir. Cumhuriyet'in ilk yıllarında, 1922-1933 döneminde Ahmet Haşim, doğadaki varlıkların, özellikle hayvanlar ve bitkilerin, yalnızca insanlara hizmet etmek için yaratılmadığını savunmuş ve bu varlıklara karşı derin bir duyarlılık göstermiştir. Bazı yazılarında, insanın kibir ve akılsızlığını eleştiren ironik bir üslup kullanmış; hayvanların zekâlarını kullanarak insanları nasıl alt ettiklerini mizahi bir şekilde dile getirmiştir (Çağın, 2018). Türk edebiyatında doğa teması, özellikle köy romanları ve hikâyelerinde önemli bir yer tutmaktadır.

Türk edebiyatının önemli isimlerinden biri olan Mustafa Kutlu da eserlerinde geleneksel yaşamı, doğayla iç içe geçmiş hayatları anlatır ve modernleşmenin getirdiği değişimlere eleştirel bir bakış sunar. Bu bağlamda, Mustafa Kutlu eserlerinde insan hikâyelerini işlemektedir. Mustafa Kutlu'nun hikâyelerinde kanaat ekonomisi fikri göze çarpmaktadır. Kutlu kanaat ekonomisi fikrini, tüketim odaklı kapitalist sisteme bir alternatif olarak ortaya koymaktadır. Bu kavramı ilk kez *Huzursuz Bacak* adlı hikâyesinde dile getirmiştir (Pulat & Gezer, 2021). Mustafa Kutlu, bu eserinde, kahramanına bir "kanaat ekonomisi" kitabı yazdırmayı hedefler. Bu düşünceyi benimseyen ve bu doğrultuda emek veren kahraman, bu girişimi sayesinde kendisini gerçek mutluluğa ulaştırmış biri olarak tanımlar (Kılıçkaya, 2022). Kanaat ekonomisi için en önemli husus tabiatın kopmamaktır Doğal üretim ve geçimini sağlayacak kadar üretim kanaat ekonomisinin prensiplerindedir (Kılıçkaya, 2022). Bu bağlamda, Kutlu bu fikriyle kapitalizme ve moderniteye karşı bir duruş sergilemektedir. Aynı zamanda Mustafa Kutlu eserlerinde, doğaya bir nesneden ziyade bir özne, bir karakter olarak yaklaşmaktadır. Wohlleben (2018), *Ağaçların Gizli Yaşamı* adlı kitabında, ağaçların sosyal bir yapıya sahip olduğunu ve bir aile gibi hareket ettiklerini vurgulamaktadır. Bilimsel araştırmalara dayanarak, ağaçların yavrularıyla ilgilendiğini, onlarla iletişim kurduğunu, zayıf ve hasta olanlara besin desteği sağladığını ve tehlikeler karşısında birbirlerini uyardığını açıklamaktadır. Kutlu da eserlerinde ağaçlara ve doğaya aynı özenle yaklaşmakta, eserlerinde doğanın sosyallüğünü dile getirmektedir.

Türk edebiyatına önemli katkılarda bulunan Mustafa Kutlu, birçok hikâye kitabı kaleme almıştır. 1999 yılında yayımlanan *Hüzün ve Tesadüf* adlı eserinde, daha önce *Dergâh* dergisinde yayımlanmış on altı hikâyesini bir araya getirmiştir. Bu eseri, diğer kitaplarından ayıran en belirgin özellik, hikâyelerinin genel bir bütünlük arz etmemesidir; her bir hikâye farklı bir hassasiyeti ve temayı yansıtarak çeşitlilik sunmaktadır (Koçak Işık, 2022: 310-311).

Mustafa Kutlu'nun *Hüzün ve Tesadüf* adlı hikâye kitabında yer alan *Dürbünlü Çiçek* hikâyesi, doğayla iç içe yaşayan bir ailenin hayatını ve geleneksel köy yaşamının güzelliklerini nostaljik bir dille anlatmaktadır. Hikâye, modernleşmenin ve teknolojik gelişmelerin geleneksel yaşam üzerindeki etkilerini, doğayla olan güçlü bağı ve insanın doğadan uzaklaştıkça yaşadığı içsel boşluğu ele almaktadır Mustafa Kutlu, hikâyesiyle hem bir dönemin nostaljisini yaşatmakta hem de değişen değerler karşısında insanın deneyimlediği duyguları yansıtmaktadır.

Bu hikâyede işlenen konu ve verilen mesajlar, yazarın *Vatan Yahut İnternet* (2014), *Kalbin Sesi ile Toprağa Dönüş* (2020) ve *Akıntıya Karşı* (2021) adlı eserleriyle de paralellik göstermektedir. Kutlu'nun bu eserleri deneme türünde yazılmıştır. Kutlu, bu eserlerinde kapitalizmi, üretim ve tüketim çılgınlığını, insanların doyumsuzluğunu, modernite ve teknolojinin insanlara etkilerini eleştirmekte ve çözüm olarak insanın toprağa, yani özüne dönmesini önermektedir. Teknolojiyi tamamen reddetmek yerine, onu sınırları aşmadan, kontrollü bir şekilde kullanmayı tavsiye etmektedir. Kutlu, modern dünyanın problemlerine karşı doğayla uyumlu bir yaşam biçimini ve geleneksel değerlere dönüşü savunmaktadır.

Dürbünlü Çiçek hikâyesi, evinin önündeki ıhlamur ağacının altında, değirmen arkının kenarında oturan yaşlı bir adamın etrafında şekillenir. Yaşlı adam, geçmişle olan bağına korurken, doğayla derin bir ilişki içindedir. Değirmen arkı, dağların karlı doruklarından gelen suyla dolar ve etrafı meşe, ardıç, akçakavak gibi ağaçlarla çevrilidir. Eskiden değirmen bu su sayesinde çalışmış, buğdayı una dönüştürmüşken, kasabaya elektrik gelmesiyle birlikte su değirmeni işlevini yitirmiş, elektrikle çalışan yeni değirmenler kurulmuştur. Bu durum, yaşlı adamın ve kasaba halkının yaşamında önemli bir değişikliği temsil etmektedir. Yaşlı adamın torunları suyun içinde neşe içinde oynarlar. Onların bu masum ve doğal oyunları, aile bağlarının ve doğayla olan uyumun bir göstergesidir. Bu sırada aile, geleneksel yün yıkama işini yapar. Yünler su kenarında tokmaklarla dövülerek yıkanır, temizlenir ve kuruması için güneşe serilir.

Bu süreçte doğanın ve emeğin birleşimi, ailenin ortak çabasıyla bütünleşir. Yün yıkama sırasında çıkan sesler, türküler ve şarkılarla birleşerek doğanın ritmiyle uyum sağlar. Yaşlı adam, doğanın sunduğu tüm bu güzelliklerin içinde geçmişi hatırlar. Değirmenin artık çalışmaması, eski geleneklerin yavaş yavaş kaybolması ona hüznün vermektedir. Ancak yine de ailesinin ve doğanın varlığı ona teselli olur. Eşinin yemek hazırlığı, çocukların neşesi, bahçedeki meyvelerin olgunlaşması, tarlada otlayan doru kısrak, her biri hayatın döngüsünün bir parçasıdır. Hikâye boyunca doğa, sadece bir arka plan değil, aynı zamanda bir karakter gibidir. Kuşlar, ağaçlar, meyveler, hayvanlar ve akarsular, insanların yaşamıyla iç içe geçmiştir. Doğanın sesleri, kokuları ve renkleri detaylı betimlemelerle okuyucuya aktarılır. Sonunda, yaşlı adam ezan sesiyle birlikte abdestini alır ve ibadete yönelir. Aile bireyleri günlük işlerini tamamlar ve birer birer ortadan kaybolur. Doğa sessizleşir, kuş sesleri dinler, hareket yerini dinginliğe bırakır. Her şey sanki bir hayalmiş gibi, bir çocuğun eflatun renkli bir çiçeğin dürbününden baktığı bir serap gibi yavaşça yok olur.

Dürbünlü Çiçek, Anadolu kasabasında yaşayan yaşlı bir adamın doğa ve gelenekle iç içe geçmiş yaşamını anlatır. Hikâye, yaşlı adamın değirmen suyunu kontrol etme, bahçesinde yetişen bitkilerle olan ilişkisi ve torunlarıyla kurduğu bağ üzerinden doğaya olan bağlılığını gösterir. Bu bağlamda hikâye, doğa ile insan arasında kurulan derin bir ilişkiyi yansıtmaktadır.

Mustafa Kutlu'nun eserleri, birey ve doğa arasındaki ilişkileri merkeze aldığı için ekoeleştiril bir perspektiften incelenen çalışmalara sıkça konu olmaktadır. Ekoleştiril alanındaki bu çalışmalar, Kutlu'nun doğa, insan ve modernite konularındaki eleştirel duruşunu göstermektedir.

Tosun (2004) Türk öykücülüğünde Mustafa Kutlu'nun yerini irdelediği çalışmasında, Mustafa Kutlu'nun, yaşanan bireysel ve toplumsal bozukluklara iyimser bir bakışla yaklaşıp, bu çarpıklıklardan hikmetler çıkararak, hikâyeleriyle kalplere dokunmaya çalışan bir derviş niteliği taşıdığını belirtmiştir. Sarıtaş (2021) çalışmasında Kutlu'nun *Beyhude Ömrüm* adlı hikâyesini ele alarak ekoeleştiril bir bakış açısıyla analiz etmiştir. Bu çalışmada, insanın doğa ile kurduğu ilişki ve modern hayatın doğaya verdiği zararlar üzerinde durulmuştur. Can (2015), modernizm ve gelenek arasındaki karşıtlığı incelemiş ve Mustafa Kutlu'nun hikâyelerinin gelenek ekseninde konumlandırıldığını, hikâyelerinde mekânsal açıdan sosyolojik ayrıntıların yer aldığını belirtmiştir. Bayraktar (2015), Kutlu'nun hikâyelerini birey-doğa ilişkisi bağlamında inceleyerek, doğaya yabancılaşma ve modern insanın kimlik arayışına odaklanmıştır. Bayraktar, Kutlu'nun eserlerinde bireyin kendi doğasına yabancılaşmasını ve doğa ile kopan bağını ekoeleştiril bir perspektifle analiz etmiştir. Karadeniz (2024) ise *Tarla Kuşunun Sesi* adlı hikâyeyi çevreci eleştiri ışığında değerlendirerek, insan-doğa ilişkisinin bu eserdeki yansımalarını ortaya koymuştur. Bu çalışmada, doğanın yitilmesiyle birlikte insanın değerlerinden nasıl uzaklaştığı ve modern hayatın doğaya verdiği zararlar ele alınmıştır. Gündüz (2023) *Nur* adlı eserde taşlaşma metaforunu kullanarak insanın modern yaşamda doğaya ve kendisine yabancılaşmasını eleştirmiştir. Çalışma, Kutlu'nun eserindeki metaforik anlatım yoluyla birey ve doğanın modern dünyada nasıl marjinalleştiğini incelemektedir. Akkaya (2021), Mustafa Kutlu'nun hikâyelerinde kasaba ve insan ilişkilerini ele alarak, doğa ve insan arasındaki bağı toplumsal değişim çerçevesinde değerlendirmiştir. Bu kapsamda, *Dürbünlü Çiçek* hikâyesi de analiz edilmiş ve yazarın diğer eserleriyle birlikte doğanın ve kasabanın birey üzerindeki etkileri ele alınmıştır. Bu çalışmalar, Mustafa Kutlu'nun eserlerinde doğa-insan ilişkisini merkeze alan eleştirilerini ve modern insanın doğayla bağını ekoeleştiril bir bakış açısıyla ortaya koymaktadır. *Dürbünlü Çiçek* hikâyesini ekoeleştiril çerçevesinde ele alacak olan bu çalışma, literatürdeki mevcut analizlere katkı sağlayarak Kutlu'nun eserlerinde doğanın simgesel ve eleştirel bir unsur olarak nasıl işlendiğini araştıracaktır.

Dürbünlü Çiçek, Anadolu'nun doğal ve kültürel zenginliklerini ifade ederken, modernleşme ile birlikte doğaya ve geleneksel yaşam tarzına yönelik değişimleri de yansıtmaktadır. Bu çalışmada doküman incelemesi yöntemi kullanılacaktır. Doküman analizi, belirli bir bağlam içinde anlam taşıyan belgelerin detaylı bir şekilde incelenmesini içeren nitel bir araştırma yöntemidir. Özellikle edebî eserlerin çevreyle olan ilişkisini çözümlenmek adına doküman analizi, metinlerdeki çevresel motifleri ve yazarın doğa algısını anlamada etkili bir araç olarak kullanılabilir.

1. Hikâyenin Ekoeleştiri Bağlamında İncelenmesi

Bu bölümde, Mustafa Kutlu'nun *Dürbünlü Çiçek* adlı hikâyesi ekoeleştirel bir perspektifle analiz edilecektir.

1.1. Doğanın Canlı Bir Karakter ve Metafor Olarak Tasviri

Mustafa Kutlu'nun *Dürbünlü Çiçek* hikâyesinde doğa, sadece bir arka plan olmaktan öteye geçerek, canlı bir karakter ve insan hayatının metaforu olarak belirgin bir şekilde öne çıkmaktadır. Ekoeleştiri perspektifinden bakıldığında, doğanın bu şekilde tasviri, metinlerde doğanın bir özne olarak ele alınmasının önemini vurgulamaktadır (Glotfelty, 1996). Kutlu, detaylı ve canlı betimlemelerle doğayı sunarak, okuyucuyu hikâyenin içine çeker ve doğayla bütünleşmiş bir yaşamı hissettirir. Bu yaklaşım, edebiyatın doğayı nasıl temsil ettiğini ve insanın doğayla olan ilişkisini nasıl yansıttığını inceleyen ekoeleştirin temel amaçlarıyla örtüşmektedir (Buell, 2005).

Hikâyenin başlangıcında, yaşlı adamın değirmen arkının suyuna sandalyesini ve ayağını yerleştirmesi, doğayla iç içe geçmiş bir yaşamın güçlü bir sembolüdür. Yaşlı adam, sandalyesinin dört ayağını suya gömmüş, bir ayağını suya salmış, diğerini sandalyeye çekmiş, yüzü bahçeye dönük oturmuştur. Suda yarpuz ve nane kokusu vardır (Kutlu, 2018: 67). Bu sahne, insanın doğayla ne derece bütünleşebileceğini ve doğayla kurulan fiziksel ve ruhsal bağın derinliğini gösterir. Ekoeleştirel bir bakış açısıyla bu durum, doğanın insan yaşamındaki merkezi rolünü ve insanın doğayla uyumlu ilişkisini yansıtmaktadır.

Kutlu, doğayı betimlerken canlılığı ve zenginliği öne çıkarmaktadır. Tepelerin meşelik olması, meşelerin koyu yeşilleri arasında ardıçların, karamukların ve akçakavakların açık yeşillerinin dalgalanması, doğanın renkli ve hareketli yapısını göstermektedir. "Dereboğazı tepeleri geçip, sarp kayalara vurarak geride eflatun buğulara bulanmış Aladağ'ın karlı doruklarına doğru yol alıyor" (Kutlu, 2018: 67-68) ifadesiyle yazar, doğanın görkemini vurgulamaktadır. Aladağ'ın karının yaz-kış kalkmaması, "Temmuzun şakırdayan güneşi üzerine çöreklense bile... büsbütün yok olmuyor" (Kutlu, 2018: 67-68) cümlesiyle, insan hayatındaki kalıcı zorlukları ve acıları simgelemektedir. Doğanın bu değişmezliği, insanın hayatındaki bazı deneyimlerin kalıcılığını metaforik olarak yansıtmaktadır.

Doğa, hikâye boyunca insan hayatının aynası olarak işlev görmektedir. Yaşlı adamın huzuru ve içsel dinginliği, derenin serin akışı ve suyun sesleriyle paralellik göstermektedir. "Duru su serin nağmeler ile geçiyor ayaklarından" (Kutlu, 2018: 68) ifadesi, doğanın insan ruhu üzerindeki sakinleştirici etkisini ortaya koymaktadır. Ekoeleştiri, doğanın edebî eserlerde sadece bir arka plan unsuru değil, insan deneyiminin ayrılmaz bir parçası olarak ele alınmasını savunmaktadır (Buell, 2005). Kutlu'nun tasvirleri, okuyucuda doğanın insan ruhu üzerindeki etkisine dair bir farkındalık yaratmaktadır.

Hikâyede doğa, aynı zamanda günlük yaşamın vazgeçilmez bir unsurudur. Yün yıkayan kadınlar, suyun arındırıcı gücünden faydalanırlar. Yünlerin tokaca vurulmasıyla ortaya çıkan köpükler, doğanın temizleyici ve yenileyici özelliğini simgelemektedir. "Yün bu, tokacı yedikçe kendini yıkar. Yıkandıkça açılır, kirinden pasından uzaklaşır" (Kutlu, 2018: 74) ifadesiyle yazar, doğanın saflığını ve arındırıcılığını vurgulamaktadır. Bu sahneler, doğanın insanların günlük yaşamlarında ve kültürel pratiklerinde nasıl merkezi bir role sahip olduğunu göstermektedir.

Çocukların doğayla olan ilişkisi de hikâyede önemli bir yer tutar. Çocuklar, suyun içinde cıvıltılarla koşar, yalınayak kumları, çamurları, suları sıçratarak oynarlar. "Büyük oğlan kasıklarına kadar ancak gelen suda yüzmeye çabalıyor" (Kutlu, 2018: 74) ve "Kızın iki örgü edilip bırakılmış sarı saçlarının ucunda peygamber çiçekleri parlıyor" (Kutlu, 2018: 69) gibi ifadelerle, çocukların doğayla iç içe geçen masum ve neşeli dünyaları betimlenir. Bu durum, insanın doğayla olan doğal ve samimi bağının bir yansımasıdır.

Doğa, aynı zamanda insanın kültürel ve sosyal yaşantısını da şekillendirmektedir. Değirmen suyu, kasabayı gölgeleyen tepelerin arasından akararak değirmene hayat verir. Ancak "Su değirmeni artık çalışmıyordu. Kasabaya elektrik geleli beri böyle idi bu" ifadesiyle, modernleşmenin doğayla olan bağları

nasıl zayıflattığına dikkat çekilir (Kutlu, 2018: 74). Bu durum, ekoeletirinin modern toplumların doğadan kopuşunu ve bunun sonuçlarını sorgulama amacıyla örtüşmektedir.

Hikâyenin sonunda, doğanın sessizliği ve ıssızlığı dikkat çeker. Alaca finonun ardından kuşların, ağaçların, bulutların, meyvelerin, tepelerin ve dağların kaybolması, "Ortada hiçbir Şey kalmadı. Hiç" (Kutlu, 2018: 76) ifadesiyle anlatılmaktadır. Bu durum, insanın doğadan uzaklaştığında hissedilen boşluğu ve anlamsızlığı simgeler. "Bir çocuk, bir eflatun kahkaha çiçeğinin dürbününden bakmı ve bir serap görmüştü" (Kutlu, 2018: 76) cümlesi, doğanın insan hayal gücündeki yerini ve önemini vurgulamaktadır.

Sonuç olarak, Mustafa Kutlu'nun *Dürbünlü Çiçek* hikâyesinde doğa, aktif bir özne ve insan yaşıamının metaforu olarak sunulmaktadır. Doğa, insanın iç dünyasını, duygularını ve hayatın dngselliğini yansıtır. Kutlu'nun doğa tasvirleri, doğanın insan yaşıamındaki merkezi rolünü ve insan-doğa ilişkisinin derinliğini göstermektedir. Bu yaklaşım, edebiyatın doğaya bakışını ve insan-doğa ilişkisini inceleyen ekoeletirinin temel ilkeleriyle uyumludur.

1.2. İnsan ve Doğa Arasındaki Bağ ve Uyum

Mustafa Kutlu'nun *Dürbünlü Çiçek* adlı hikâyesinde, insan ve doğa arasındaki uyum, geleneksel yaşıam pratikleri, manevi bağlar ve doğanın döngülerine duyulan saygı üzerinden işlenmektedir. Hikâyede, doğa yalnızca bir yaşıam alanı değil, aynı zamanda insanın manevi ve kültürel kimliğinin bir parçası olarak sunulmaktadır. Bu bağlamda, ekoeletirel bir bakış açısıyla değerlendirildiğinde, hikâye insanın doğayla olan ilişkisini, doğanın korunmasına yönelik bilinçli bir çabayı ve doğanın insan yaşıamındaki yerini vurgulamaktadır.

Hikâyede, yaşılı adamın babasıyla birlikte her yıl değerimen arkını onarması, doğayla i birliği içinde bir yaşıamı ve doğanın ritmine uyum sağlamayı temsil etmektedir. Bu geleneksel pratik, doğanın döngülerine duyulan saygıyı ve sürdürülebilir bir yaşıam anlayışını yansıtır: "Her yıl babası ile birlikte karlar kalkanda, boz bulanık seller akıp derenin hırsı durulanda, bu değerimen arkını bir baştan bir baa dolanırdı. Neresinden bir yontma ta dm, hangi köşesi delinmiş, hangi duvar yıkılmış onarıverirlerdi. Sonra köyden bir imece kurar, artık bir hafta mı, on gün m sürer arkın çamurunu, kumunu temizlerlerdi." (Kutlu, 2018: 69)

Bu alıntı, insanın doğanın döngülerine uyum sağlama çabasını ve doğanın korunmasına yönelik kolektif bir bilinci ortaya koymaktadır. Değerimen arkının onarımı, yalnızca fiziksel bir i değil, aynı zamanda doğayla kurulan bir bağın ve toplumsal dayanışmanın göstergesidir. Ekoeletirel bir perspektiften bakıldığında, bu tür pratikler, insanın doğaya karşı sorumluluklarını ve çevresel farkındalığını yansıtmaktadır.

Hikâyede, yaşılı adamın doğayla kurduğu manevi bağ, doğanın insanın ruhsal dünyasındaki yerini ifade etmektedir. Doğa, yalnızca fiziksel bir varlık değil, aynı zamanda insanın ŗkr ve huzur bulduğu bir alan olarak tasvir edilir: "Bu varlığı var edene, bu hürriyeti verene ŗkran. Yaşılı adam 'Ya Hak!' dedi, evden ayırdı kendini, bahçeye daldı." (Kutlu, 2018: 71)

Burada, yazar doğanın insanın manevi dünyasındaki yerini ve insanın doğaya duyduğu minnettarlığı ifade etmektedir. Ekoeletirel bir bakış açısıyla, bu tür bir yaklaşım, doğanın yalnızca bir kaynak olarak değil, aynı zamanda insanın manevi ve kültürel kimliğinin bir parçası olarak görülmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

Hikâyede, çocukların dere kenarındaki oyunları, doğanın bir özgürlük ve keşif alanı olduğunu gösterir. Çocukların doğayla kurduğu bu ilişki, insan ve doğa arasındaki uyumun bir başka boyutunu ortaya koyar: "Çocuklar stleri baları ile kendilerini derenin duru serin sularına atıyorlar. Babaları onlar imsin diye bir gölet yaptı. Büyük oğlan kasıklarına kadar ancak gelen suda yüzmeye çabalıyor. Kgn bütün derdi, hazır uzanmı iken zıplayıp sırtına binmek onun. Sarı kız kenarda, çömelip kalkarak ve her kalkıta ellerini suya vurarak bir kuş gibi çırpıyor." (Kutlu, 2018: 72-73)

Bu sahne, doğanın çocuklar için bir oyun ve özgürlük alanı olduğunu vurgulamaktadır. Çocukların doğayla olan bu ilişkisi, onların fiziksel ve duygusal gelişiminde doğanın oynadığı rolü ifade etmektedir.

Ekoeleştirel bir perspektiften, doğanın bu şekilde bir sığınak ve özgürlük alanı olarak sunulması, insanın doğayla olan bağının ne kadar önemli olduğunu göstermektedir.

Hikâyede, doğa yalnızca bireysel bir deneyim alanı değil, aynı zamanda toplumsal ve kültürel bir bağlamda ele alınır. Değirmen arkının onarımı, yün yıkama ritüelleri ve bostanlardaki faaliyetler, doğanın toplumsal yaşamın bir parçası olduğunu gösterir: "Bir su, bir tokaç, bir su, bir tokaç. Tokaç sesleri derenin iki yamacında yankılanır. Kasabanın insanları 'Yine birileri aşağılarda yün yıkıyor.' diye mırıldanır." (Kutlu, 2018: 73)

Bu tür geleneksel pratikler, doğanın toplumsal yaşamın merkezinde yer aldığını ve insanın doğayla olan bağının yalnızca bireysel değil, aynı zamanda kolektif bir deneyim olduğunu ortaya koyar. Doğanın bu şekilde toplumsal bir bağlamda ele alınması, ekoeleştirelinin insan ve doğa arasındaki karşılıklı bağımlılığı vurgulayan yaklaşımıyla uyumludur.

Sonuç olarak, Mustafa Kutlu'nun *DürbünlÜ Çiçek* adlı hikâyesi, insan ve doğa arasındaki uyumu, geleneksel yaşam pratikleri, manevi bağlar ve toplumsal ilişkiler üzerinden ele almaktadır. Hikâye, doğanın yalnızca bir yaşam alanı değil, aynı zamanda insanın manevi ve kültürel kimliğinin bir parçası olduğunu vurgulamaktadır. Ekoeleştirel bir bakış açısıyla değerlendirildiğinde, hikâye insanın doğayla olan bağını, doğanın korunmasına yönelik bilinçli bir çabayı ve doğanın insan yaşamındaki yerini güçlü bir şekilde ortaya koymaktadır.

1.3. Modernleşmenin Doğa ve Geleneksel Yaşam Üzerindeki Etkileri: Doğanın Kaybı, Yabancılaşma ve Sonuçları

Mustafa Kutlu'nun *DürbünlÜ Çiçek* adlı hikâyesi, modernleşmenin doğa ve geleneksel yaşam üzerindeki etkilerini eleştirel bir şekilde ele alırken, insanın doğadan kopuşunu ve bu kopuşun toplumsal ve bireysel sonuçlarını ifade etmektedir. Hikâye, ekoeleştirel bir bakış açısıyla, teknolojinin ve modernleşmenin doğayla uyumlu geleneksel yaşamı nasıl bozduğunu, toplumsal bağları nasıl zayıflattığını ve insanın manevi dünyasında yarattığı boşluğu göstermektedir. Kutlu, hikâyesinde, su değirmeninin yerini elektrikli değirmenin almasını, bu dönüşümün ekolojik, toplumsal ve kültürel sonuçlarını eleştirel bir şekilde işlemektedir.

Hikâyede, su değirmeni sadece bir üretim aracı değil, aynı zamanda doğayla ve toplumsal yaşamla iç içe geçmiş bir mekân olarak tasvir edilmektedir. Değirmen, doğanın ritmiyle uyumlu bir şekilde çalışır; suyun akışı, mevsimlerin döngüsü ve toplumsal imeceyle sürdürülen bakım faaliyetleri, insanın doğayla kurduğu uyumlu ilişkiyi temsil eder. Kutlu, bu bağı şu şekilde betimler: "Değirmen arkı evin önündeki ıhlamur ağacının altından geçiyordu. Yaşlı adam ahşap sandalyesinin dört ayağını arkın suyuna gömmüş, sandalyenin sırtını ıhlamura yaslamış, pantolon paçalarını çemrelemiş, çıplak ayaklarından birini suya salmış, öteki sandalyenin üzerine çekili, yüzü bahçeden yana dönük oturuyor. Suda yarpuz ve nane kokusu." (Kutlu, 2018: 67) Bu betimleme, su değirmeninin sadece bir üretim aracı olmadığını, aynı zamanda doğanın bir parçası olarak insanın yaşamına dokunan bir unsur olduğunu göstermektedir. Değirmen, insanın doğayla kurduğu bağı bir sembolüdür.

Ancak bu uyum, modernleşmenin getirdiği teknolojik değişimle bozulur. Elektrikli değirmenin kasabaya gelişiyile birlikte, bu geleneksel bağ kopar ve insanın doğayla olan ilişkisi zedelenir: "Kasabaya elektrik geleli beri böyle idi bu. Uçtum akıllının biri senesine varmadan çarşı içinde elektrikle çalışan bir değirmen kurmuştu. Zaten un öğüten de yıldan yıla azalıyordu." (Kutlu, 2018: 70)

Elektrikli değirmenin kurulması, sadece teknolojik bir ilerleme değil, aynı zamanda toplumsal ve ekolojik bir kopuşun simgesidir. Su değirmeninin çalıştığı dönemde, değirmen arkının bakımı imece usulüyle yapılır, bu süreç toplumsal dayanışmayı güçlendirir. Ancak elektrikli değirmen, bu dayanışmayı ortadan kaldırır ve insanları bireyselleştirir. Kutlu, bu dönüşümün toplumsal bağları nasıl zayıflattığını ve doğayla olan ilişkinin nasıl zedelendiğini şu şekilde ifade eder: "Her yıl babasıyla birlikte karlar kalkanda, boz bulanık seller akıp derenin hırsı durulanda, bu değirmen arkını bir baştan bir başa dolanırdı. Neresinden

bir yontma taş düşmüş, hangi köşesi delinmiş, hangi duvar yıkılmış onarıverirlerdi. Sonra köyden bir imece kurar, artık bir hafta mı, on gün mü sürer arkın çamurunu, kumunu temizlerlerdi.” (Kutlu, 2018: 69)

Bu imece kültürü, modernleşmenin getirdiği bireyselleşme karşısında kaybolmaktadır. Elektrikli değirmen, insanın doğayla kurduğu bağın yerini, doğayı bir kaynak olarak gören ve onu tüketen bir anlayışa bırakır. Bu durum, ekoeleştirel bir perspektiften değerlendirildiğinde, modernleşmenin çevresel ve toplumsal etkilerini göstermektedir. Lawrence Buell'in (2005) ekoeleştiri üzerine yaptığı çalışmalarda vurguladığı gibi, modern teknolojinin ve sanayileşmenin doğa üzerindeki olumsuz etkileri, insanın doğadan kopuşunu hızlandırır. Kutlu'nun hikâyesinde bu kopuş, su değirmeninin işlevsiz hale gelmesiyle somutlaşır.

Hikâyede, su değirmeninin işlevsiz hale gelmesiyle birlikte, doğanın ve toplumsal yaşamın ritmi de değişmektedir. Su değirmeninin çalıştığı dönemde, doğa ve insan arasında bir uyum söz konusudur. Değirmen, sadece buğdayı una dönüştüren bir araç değil, aynı zamanda toplumsal etkileşimlerin ve doğayla kurulan bağı bir mekândır. Ancak elektrikli değirmen, bu uyumu bozar ve insanı doğadan uzaklaştırır. Kutlu, bu durumu şu şekilde ifade eder: “Yaşlı adam değirmenin kuytusunda buldu kendini. Dökülen suyun, dönen taşın sesini duydu. İki taş arasında kırılan buğdayın yanık kokusunu. Koku onu sapla samana, öküze ve harmana, ayran aşına taşıdı.” (Kutlu, 2018: 70)

Bu anlatı, modernleşmenin insanın belleğinde yarattığı nostaljiyi ve kaybolan değerleri hatırlatmaktadır. Su değirmeninin sesi, kokusu ve ritmi, insanın doğayla kurduğu bağı birer hatırası olarak kalır. Ancak bu hatıra, modernleşmenin getirdiği değişimle birlikte silinmeye yüz tutmaktadır.

Hikâyenin sonunda, doğanın ve geleneksel yaşamın kaybı, insanın iç dünyasında yarattığı boşluk ve anlamsızlıkla birlikte güçlü bir şekilde hissedilir: “Kuşlar, ağaçlar, bulutlar, meyveler, serviler, tepeler, dağlar her şey, her şey kayboldu. Ortada hiçbir şey kalmadı. Hiç.” (Kutlu, 2018: 70)

Bu ifade, doğanın yok oluşunun sadece fiziksel bir kayıp olmadığını, aynı zamanda insanın manevi ve kültürel dünyasında da büyük bir boşluk yarattığını vurgular. Ekoeleştirel bir perspektiften bakıldığında, doğanın tahribatı yalnızca ekolojik bir sorun değil, aynı zamanda insanın kimliğini ve anlamını yitirmesine yol açan bir süreçtir. Kutlu'nun hikâyesinde, doğanın kaybı, insanın kendi köklerinden kopuşunu ve bu kopuşun yarattığı yabancılaşmayı simgelemektedir.

Sonuç olarak, Mustafa Kutlu'nun *Dürbünlü Çiçek* hikâyesi, modernleşmenin doğa ve geleneksel yaşam üzerindeki etkilerini ekoeleştirel bir bakış açısıyla ele alırken, insanın doğadan kopuşunun toplumsal ve bireysel sonuçlarını da okuyucuya göstermektedir. Su değirmeninin yerini elektrikli değirmenin alması, sadece teknolojik bir ilerleme değil, aynı zamanda doğayla ve toplumsal yaşamla olan bağı kopuşunu simgelemektedir. Kutlu, bu dönüşümü eleştirerek okuyucuyu doğayla olan bağı yeniden değerlendirmeye ve korumaya çağırır. Modernleşmenin kontrolsüz ve bilinçsiz bir şekilde ilerlemesi, sadece ekolojik dengeyi bozmakla kalmaz, aynı zamanda insanın manevi ve toplumsal bağlarını da zedeler. Bu bağlamda, *Dürbünlü Çiçek*, modernleşmenin çevresel ve toplumsal etkilerini sorgulayan bir metin olarak değerlendirilebilir.

Sonuç

Bu çalışma, Mustafa Kutlu'nun *Dürbünlü Çiçek* adlı hikâyesini ekoeleştirel bir perspektiften analiz ederek, doğanın hikâyedeki temsilini, insan-doğa ilişkisini ve modernleşmenin doğa ve geleneksel yaşam üzerindeki etkilerini incelemiştir. Ekoeleştiri çerçevesinde gerçekleştirilen bu analiz, hikâyede doğanın sadece bir arka plan unsuru olmadığını, aksine canlı bir karakter ve insan hayatının metaforu olarak sunulduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca, hikâye boyunca insan ve doğa arasındaki derin bağ ve uyum vurgulanmış; modernleşmenin geleneksel yaşam ve doğa üzerindeki olumsuz etkileri eleştirel bir şekilde ele alınmıştır.

Dürbünlü Çiçek hikâyesi, doğayla iç içe geçmiş bir yaşamın güzelliklerini ve insanın doğayla kurduğu bağı nostaljik bir dille anlatmaktadır. Hikâyede, yaşlı adam ve ailesinin günlük yaşam pratikleri, doğanın döngülerine ve ritmine uyumlu bir şekilde sürdürülmektedir. Değirmen arkının onarılması, yün

yıkama ritüelleri, çocukların dere kenarındaki oyunları, tüm bu etkinlikler doğanın insan yaşamındaki merkezi rolünü ve toplumsal dayanışmayı yansıtmaktadır. Bu bağlamda hikâye, geleneksel yaşamın doğayla uyumlu ve sürdürülebilir bir şekilde nasıl sürdürüldüğünü göstermektedir.

Modernleşmenin etkisiyle su değirmeninin yerini elektrikli değirmenin alması, hikâyede doğayla uyumlu geleneksel yaşamın bozulmasını ve insanın doğadan kopuşunu simgelemektedir. Bu dönüşüm, sadece teknolojik bir ilerleme olarak değil, aynı zamanda toplumsal bağların zayıflaması, doğayla kurulan manevi ilişkinin yitirilmesi ve bireylerin iç dünyalarında ortaya çıkan boşluk olarak ele alınmaktadır. Hikâye, modernleşmenin kontrolsüz ve bilinçsiz bir şekilde ilerlemesinin doğaya ve insanın manevi dünyasına verdiği zararı anlatmaktadır.

Hikâyede verilmek istenen temel mesajlardan biri, insanın doğayla kurduğu bağın ve uyumun önemidir. Doğa, insanın sadece fiziksel ihtiyaçlarını karşılayan bir kaynak değil, aynı zamanda manevi ve kültürel kimliğinin bir parçasıdır. Hikâye, doğanın insan ruhunu besleyen, onu huzura ve içsel dinginliğe ulaştıran bir güç olduğunu vurgulamaktadır. Modernleşme ve teknolojik ilerlemenin, insanın doğayla olan bu bağını koparabileceği, toplumsal dayanışmayı zayıflatabileceği ve bireylerin manevi dünyalarında boşluklara yol açabileceği mesajı verilmek istenmektedir.

Bir diğer önemli mesaj ise, modernleşmenin getirdiği değişimlerin sorgulanması ve geleneksel yaşamın değerlerinin korunması gerekliliğidir. Hikâye, teknolojik ilerlemenin kaçınılmaz olduğunu kabul etmekle birlikte, bu ilerlemenin doğaya ve toplumsal ilişkilere zarar vermeden, bilinçli ve dengeli bir şekilde yönetilmesi gerektiğini ima etmektedir. İnsanların doğayla uyumlu bir yaşam sürdürmeleri, geleneksel pratikleri ve toplumsal dayanışmayı devam ettirmeleri hem bireysel hem de toplumsal anlamda bir gereklilik olarak sunulmaktadır.

Ekoeleştirici, edebiyat eserlerinde doğaya ve çevresel meselelere bakış açısını inceleyerek, insanın doğayla ilişkisini ve bu ilişkinin toplumsal ve kültürel bağlamdaki yansımalarını ortaya koyar. Bu bağlamda, Kutlu'nun *Dürbünlü Çiçek* hikâyesinin ekoeleştirici bir analizini gerçekleştiren bu çalışma, doğanın hikâyedeki merkezi rolünü ve yazarın modernleşmeye yönelik eleştirilerini irdelemektedir. Ayrıca, bu çalışma edebiyatta insan-doğa ilişkisine dair farkındalık oluşturmada ve modernleşmenin doğa üzerindeki etkilerinin sorgulanmasına olanak tanımaktadır. Günümüzde çevre sorunlarının giderek artması, doğal kaynakların tükenmesi ve ekolojik dengenin bozulması gibi meseleler, edebiyatın bu konuları ele alış biçimini daha da önemli hale getirmektedir. Bu çerçevede, bu hikâye üzerine yapılan bu çalışma, doğaya ve çevreye yönelik duyarlılığın artmasına bir nebze katkıda bulunmayı amaçlamaktadır.

Sonuç olarak, Mustafa Kutlu'nun *Dürbünlü Çiçek* hikâyesi, doğayla uyumlu geleneksel yaşamın güzelliklerini yüceltirken, modernleşmenin bu yaşam üzerindeki etkilerini ele almaktadır. Hikâye, insanın doğayla olan bağının kopmasının bireysel ve toplumsal düzeyde yarattığı sorunlara dikkat çekmekte ve okuyucuyu doğaya, geleneklere ve insani değerlere sahip çıkmaya davet etmektedir. Edebiyatın çevresel farkındalık yaratmadaki gücü düşünüldüğünde, bu tür eserlerin önemi daha da anlam kazanmaktadır. İnsanların doğayla ilişkilerini yeniden sorgulamaları, çevreye karşı sorumluluklarını hissetmeleri ve gelecek nesillere yaşanabilir bir dünya bırakmaları açısından edebî eserler, yalnızca birer sanat ürünü değil, aynı zamanda bir çağrı olarak okuyuculara sunulmaktadır.

Çıkar Çatışması Beyanı

Makale kapsamında herhangi bir kurum veya kişi ile çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Etik Beyanı

Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur. Etik Kurul izni ile ilgili; bu makalenin konusunu oluşturan çalışmanın yazarı ve hakemleri, Etik Kurul İznine gerek olmadığını beyan etmişlerdir.

Kaynakça

- Akkaya, E. (2021). *Mustafa Kutlu'nun hikâyelerinde kasaba ve insan ilişkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, İstanbul.
- Bayraktar, B. (2015). Birey-doğa ilişkisi temelinde kendisi ol(ama)ma: Mustafa Kutlu öykülerini ekoeleştirel okumak. *Turkish Studies*, 10(12), 137-154.
- Buell, L. (2005). *The future of environmental criticism: Environmental crisis and literary imagination*. Oxford, Blackwell Publishing.
- Can, B. (2015). *Mustafa Kutlu öykücülüğünde mekân: Bir edebiyat sosyolojisi incelemesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya.
- Çağın, Ş. (2018). Ahmet Haşim'de çevreci duyarlılık ve antropomorfik algılama. *Yeni Türk Edebiyatı*, (17), 111-126.
- Garrard, G. (2004). *Ecocriticism*. London, Routledge.
- Glotfelty, C. (1996). Introduction: Literary studies in an age of environmental crisis. C. Glotfelty & H. Fromm (Eds.), *The ecocriticism reader: Landmarks in literary ecology* İçinde (ss. xv-xxxvii). Georgia, University of Georgia Press.
- Gündüz, O. (2023). Taşlaşmanın eleştirisi: Mustafa Kutlu'nun Nur'una ekoeleştirel bakmak. *Türk Dili*, (861), 58-65.
- Karadeniz, H. (2024). Mustafa Kutlu'nun "Tarla Kuşunun Sesi" adlı hikâyesini çevreci eleştiri ışığında okuma. *Söylem 3. Uluslararası Filoloji Sempozyumu Bildiri Tam Metinleri*, 390-424.
- Kılıçkaya, D. (2019). Tunuslu Mahmut Paşa'nın korusunda geçen bir Sami Paşazade Sezai hikâyesi. *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 3(2), 278-287.
- Kılıçkaya, D. (2022). Mustafa Kutlu'nun Sevincini Bulmak eserine mutfaktan bakmak. *MECMUA-Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(14), 99-122.
- Koçak Işık, A. (2022). Mustafa Kutlu'nun tarihsel şahsiyeti etrafında şekillenen eserlerinin Türk hikâyeciliğindeki izdüşümü. *Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(24), 302-331.
- Kutlu, M. (2014). *Vatan yahut internet*. İstanbul, Dergâh Yayınları.
- Kutlu, M. (2018). *Hüzün ve tesadüf*. İstanbul, Dergâh Yayınları.
- Kutlu, M. (2020). *Kalbin sesi ile toprağa dönüş*. İstanbul, Dergâh Yayınları.
- Kutlu, M. (2021). *Akıntıya karşı*. İstanbul, Dergâh Yayınları.
- Love, G. A. (2003). *Practical ecocriticism: Literature, biology, and the environment*. Charlottesville, University of Virginia Press.
- Pulat, A. & Gezer, G. (2021). Mustafa Kutlu'nun kanaat ekonomisi kavramının Tarla Kuşunun Sesi adlı hikâyesinde incelenmesi. *Journal of History School*, 50, 612-631.
- Rueckert, W. (1996). Literature and ecology: An experiment in ecocriticism. C. Glotfelty & H. Fromm (Eds.), *The ecocriticism reader: Landmarks in literary ecology* İçinde (ss. 107-123). Georgia, University of Georgia Press.
- Sarıtaş, U. (2021). Ekoeleştiri ve Mustafa Kutlu'nun Beyhude Ömrüm hikâyesine ekoeleştirel bakış. 9. *Türkiye Lisansüstü Çalışmalar Kongresi Bildiriler Kitabı-I*, 287-297.
- Tosun, N. (2004). *Türk öykücülüğünde Mustafa Kutlu*. İstanbul, Dergâh Yayınları.
- Wohlleben, P. (2018). *Ağaçların gizli yaşamı*. (A. S. Çulhaoğlu, Çev.) İstanbul, Kitap Kurdu Yayınları, (2015).